

Steunpunt WAV
Draaischijf voor arbeidsmarktinformatie

Via Warschau naar Lissabon

Een verkenning van de arbeidsmarkt(en) in de
nieuwe lidstaten van de Europese Unie

Eef Stevens
Seppe Van Gils

September 2004

WAV-Rapport

Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming
Interuniversitair samenwerkingsverband
E. Van Evenstraat 2 blok C – 3000 Leuven
T:32(0)16 32 32 39 F:32(0)16 32 32 40
steunpunt@wav.kuleuven.be
www.steunpuntwav.be

Via Warschau naar Lissabon

Een verkenning van de arbeidsmarkt(en) in de nieuwe lidstaten van de Europese Unie

Sinds 1 mei 2004 telt de Europese Unie 10 lidstaten meer. Vanzelfsprekend heeft dit een grote impact op vele beleidsdomeinen van de Unie. In deze nota gaan we na in hoeverre de arbeidsmarkt(en) van de nieuwe lidstaten verschillen van de arbeidsmarkt(en) van de Europese Unie zoals deze er voor 1 mei 2004 uitzag. De nota is opgevat als een eerste verkenning van het arbeidsmarktgebeuren in de 10 nieuwe lidstaten. Bijzondere belangstelling gaat uit naar de vergelijking met EU-15 en naar de thema's die naar voor komen in de Europese werkgelegenheidsstrategie.

De overkoepelende doelstelling, zoals afgesproken op de Europese top in Lissabon, is om tegen 2010 een werkzaamheidsgraad zo dicht mogelijk tegen de 70% te bereiken. Zoals zal blijken in deze nota wordt deze doelstelling door de recente uitbreiding nog ambitieuzer dan ze al is.¹ Vooral de lage werkzaamheidsgraad van Polen (51,2%) oefent een neerwaartse druk uit op het nieuwe EU-25 gemiddelde omdat meer dan de helft van de nieuwe inwoners van de EU uit Polen komt. De zeer grote invloed van Polen op de gemiddelde prestatie van de nieuwe lidstaten en op de prestaties de gehele uitgebreide Unie komt verschillende keren naar voor in deze nota. Vandaar de titel dat het uitgebreide Europa via Warschau naar Lissabon zal moeten gaan. Wil het uitgebreide Europa de doelstelling halen om 70% van de bevolking op arbeidsleeftijd aan het werk te krijgen, zoals afgesproken op de Europese top van Lissabon, zal de werkzaamheidsgraad van Polen heel wat moeten toenemen. Daarnaast focussen we in deze nota op de werkzaamheidsgraad van vrouwen en ouderen, omdat hieraan in de Europese werkgelegenheidsstrategie ook veel belangstelling wordt gegeven. Een andere belangrijke Europese doelstelling is het wegwerken van de werkloosheid. Vooral het terugdringen van de jongerenwerkloosheid is een beleidsprioriteit. Op dit punt lopen de nieuwe lidstaten ver achter ten opzichte van EU-15, de jongerenwerkloosheid ligt er namelijk dubbel zo hoog.

Vanuit Europa gaat veel belangstelling uit naar het onderwijsniveau van de bevolking en naar het thema levenslang leren. Een goed opgeleide bevolking die bereid is om zich indien nodig bij te scholen heeft de beste kansen heeft om aan de slag te geraken (en te blijven) in de hedendaagse kenniseconomie, zo luidt de redenering. Daarom staat in deze nota het onderwijsniveau van de bevolking vrij centraal en gaan we in op het thema levenslang leren.

Daarnaast snijden we in deze verkennende nota nog twee andere thema's aan die een grote impact hebben op het functioneren van de arbeidsmarkt. Ten eerste werpen we een blik op de sectorale verdeling van de werkgelegenheid en ten tweede wordt het thema arbeidstijden behandeld. Met name deeltijdarbeid, tijdelijke arbeid en het aantal gewerkte uren wordt besproken.

De cijfers in deze nota hebben betrekking op het jaar 2003 en het cijfermateriaal is afkomstig van de Eurostat Labour Force Survey, een Europees gecoördineerde bevraging bij alle lidstaten en kandidaat-lidstaten. Een overzicht van de belangrijkste graden (werkzaamheids-, werkloosheids- en activiteitsgraad) wordt weergegeven in tabel 1.1. Niet al het gebruikte cijfermateriaal is in deze nota zelf opgenomen, maar vindt u in een uitgebreide cijferbijlage.

¹ De cijfers in deze nota werden gebaseerd op de Europese Labour Force Survey. Het gaat telkens om jaargemiddelden voor 2003 waardoor de cijfers licht kunnen afwijken van andere Europese statistieken die bijvoorbeeld uitgaan van gegevens met betrekking tot het tweede kwartaal. Voor de methodologische achtergrond van deze nota, verwijzen we naar www.steunpuntwav.be, rubriek WAV nota's en persteksten.

1. Een eerste blik op de nieuwe lidstaten

1.1 Demografie

Door de uitbreiding met Cyprus, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Slowakije, Slovenië en Tsjechië is het aantal inwoners van de EU gestegen met 20%, of zo'n 75 miljoen personen. De bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar) is toegenomen met 50 miljoen personen, eveneens een stijging van 20%. Net iets meer dan de helft van deze toename is toe te schrijven aan Polen, het grootste land onder de nieuwe lidstaten.²

De bevolking op arbeidsleeftijd in de nieuwe lidstaten telt over het algemeen een iets groter aandeel jongeren en een kleiner aandeel ouderen dan EU-15. Gemiddeld ligt het aandeel jongeren in EU-15 op 15,4%, terwijl dit aandeel in de nieuwe lidstaten 17,6% bedraagt. Vooral Estland, Malta, Polen en Slowakije tellen een relatief groot aandeel 15- tot en met 24-jarigen in de bevolking op arbeidsleeftijd. Het aandeel ouderen ligt daarentegen lager in de nieuwe lidstaten (23,6%) dan in EU-15 (25,4%). Dit komt voornamelijk door het kleine aandeel ouderen in Polen, Slowakije en Slovenië.

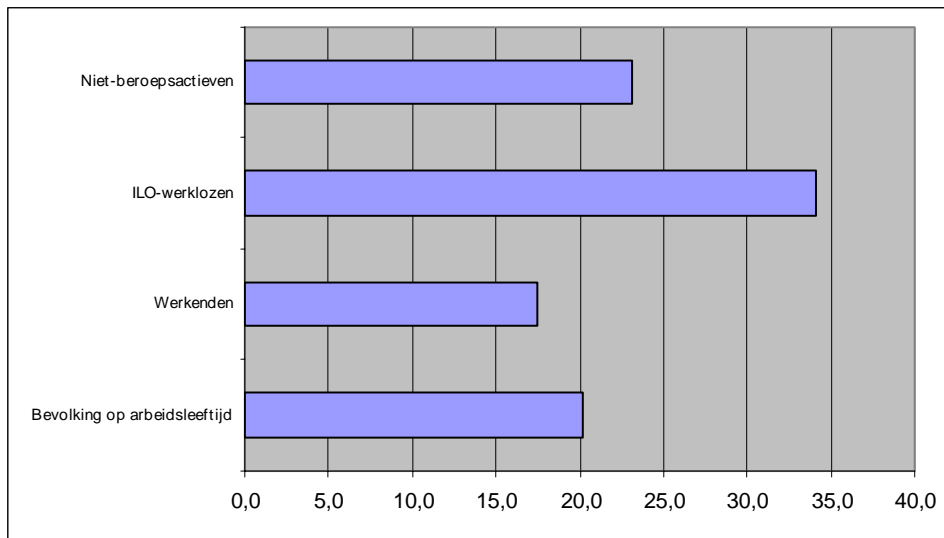
1.2 Werkzaamheid

De bevolking op arbeidsleeftijd neemt dus met 20% toe door de uitbreiding naar EU-25. Figuur 1.1 toont echter dat de werkenden, de werklozen en de niet-beroepsactieven een andere evolutie kennen. De stijging van het aantal werkenden is minder groot (+17,5%), maar de toename van het aantal niet-beroepsactieven (+23,1%) en vooral van het aantal ILO-werklozen (+34,1%) overstijgt de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd.

Hieruit volgt dat de werkzaamheidsgraad van de uitgebreide Unie (62,5%) lager ligt dan de werkzaamheidsgraad van EU-15 (64,1%). Bekijken we enkel de nieuwe lidstaten, dan zien we dat deze landen samen een werkzaamheidsgraad van 55,8% hebben. Het verschil tussen EU-15 en de nieuw toegetreten lidstaten is dus aanzienlijk en bedraagt 8,3 procentpunten (ppn). Hierdoor wordt de doelstelling om tegen 2010 een werkzaamheidsgraad zo dicht mogelijk tegen 70% te bereiken nog ambitieuzer.

² Voor een overzicht van het gedetailleerd cijfermateriaal dat gebruikt wordt in deze nota, verwijzen we naar www.steunpuntwav.be, rubriek WAV-nota's en persteksten.

Figuur 1.1 Procentuele toename van de bevolking, de werkenden, de werklozen en de niet-beroepsactieven op arbeidsleeftijd als gevolg van de uitbreiding (EU-25; 2003)

Berekeningswijze: zie methodologische nota

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Toch gaan er heel wat verschillen schuil achter deze gemiddeld lagere werkzaamheidsgraad van de nieuwe lidstaten. De meerderheid van die landen kent immers een bijna even hoge (of in sommige gevallen zelfs een hogere) werkzaamheidsgraad als het EU-15-gemiddelde. Het aandeel werkenden in Estland (62,9%), Letland (61,8%), Litouwen (61,1%) en Slovenië (62,6%) ligt niet zo heel ver onder de werkzaamheidsgraad van EU-15 (64,3%). Tsjechië en Cyprus scoren met een werkzaamheidsgraad van respectievelijk 64,7% en 69,2% zelfs beter. Dit is echter niet het geval voor Hongarije (57%), Malta (53,9%), Slowakije (57,7%) en vooral voor Polen, dat met een werkzaamheidsgraad van 51,2% helemaal onderaan de rangschikking van EU-25 belandt. Het minder goede resultaat van Polen heeft echter een grote invloed op de gemiddelde prestatie van de nieuwe lidstaten: meer dan de helft van de nieuwe Europeanen (51,3%) komt immers uit Polen. Als we Polen niet meetellen in de berekening van het aandeel werkenden, ligt de gemiddelde werkzaamheidsgraad in de nieuwe lidstaten maar liefst 4,9 ppn hoger (60,8%).

Tabel 1.1 Werkzaamheidsgraad, werkloosheidsgraad en activiteitsgraad naar geslacht (EU-25, EU-15 en Nieuwe lidstaten; 2003)

(%)	Werkzaamheidsgraad			Werkloosheidsgraad			Activiteitsgraad		
	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw
EU-25	62,9	70,8	54,9	9,2	8,5	10,1	69,2	77,4	61,1
EU-15	64,3	72,6	55,9	8,1	7,5	9,0	70,0	78,4	61,5
Vlaams Gewest	62,9	70,7	55,0	5,7	5,2	6,3	66,8	74,6	58,8
België	59,6	67,3	51,8	8,2	7,7	8,9	64,9	72,9	56,9
Denemarken	75,1	79,6	70,5	5,5	4,9	6,1	79,5	83,8	75,1
Duitsland	64,9	70,9	58,9	9,9	10,3	9,4	72,1	79,0	65,0
Finland	67,7	69,6	65,7	9,0	8,1	10,1	74,5	76,8	72,1
Frankrijk	62,8	68,9	56,7	9,1	9,3	8,9	69,0	75,0	63,1
Griekenland	57,8	72,4	43,7	9,4	6,1	14,3	63,8	77,1	51,0
Ierland	65,4	75,0	55,8	4,8	5,1	4,4	68,8	79,1	58,4
Italië	56,1	69,6	42,7	8,8	6,9	11,7	61,5	74,7	48,3
Luxemburg (2002)	63,4	75,2	51,4	2,6	1,8	3,8	65,4	76,5	53,4
Nederland	73,5	80,9	65,8	3,7	3,6	3,9	76,3	83,9	68,5
Oostenrijk	68,2	75,3	61,2	4,8	5,1	4,3	71,6	79,4	64,0
Portugal	67,2	74,1	60,6	6,8	5,9	7,7	72,1	78,7	65,6
Spanje	59,7	73,2	46,0	11,4	8,2	16,0	67,3	79,7	54,8
Verenigd Koninkrijk	71,8	78,1	65,3	5,0	5,5	4,3	75,6	82,7	68,3
Zweden	72,9	74,2	71,5	5,7	6,2	5,2	77,3	79,2	75,4
Nieuwe lidstaten	55,9	61,7	50,2	14,7	14,1	15,4	65,5	71,9	59,3
Cyprus	69,2	79,1	60,1	4,2	3,9	4,7	72,3	82,3	63,0
Estland	62,9	67,3	59,0	10,4	10,4	10,2	70,1	75,0	65,6
Hongarije	57,0	63,5	50,9	5,9	6,2	5,6	60,6	67,6	53,9
Letland	61,8	66,1	57,9	10,7	10,8	10,6	69,2	74,1	64,8
Litouwen	61,1	64,0	58,4	12,5	12,9	12,2	69,9	73,5	66,5
Malta	53,9	74,3	33,3	8,2	7,3	10,0	58,7	80,1	37,0
Polen	51,2	56,5	46,0	19,9	19,3	20,7	63,9	70,0	58,0
Slovenië	62,6	67,3	57,6	6,8	6,4	7,2	67,1	72,0	62,1
Slowakije	57,7	63,3	52,2	17,6	17,4	17,7	70,0	76,7	63,5
Tsjechië	64,7	73,1	56,3	7,9	6,2	9,9	70,2	78,0	62,5

Bron: Eurostat LFS, NIS EAK (bewerking Steunpunt WAV)

Tabel 1.2 Werkzaamheidsgraad naar geslacht en leeftijd (EU-25, EU-15 en Nieuwe lidstaten; 2003)

(%)	EU-15	Nieuwe lidstaten	EU-25
Totaal	64,1	55,8	62,5
Man	72,8	61,7	70,7
Vrouw	55,3	50,2	54,3
15-24 jaar	38,8	24,4	35,5
25-49 jaar	77,8	74,4	77,2
50-64 jaar	53,4	44,8	51,8

Berekeningswijze: zie methodologische nota

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

De opdeling naar geslacht leert dat zowel de mannelijke als de vrouwelijke werkzaamheidsgraad van de nieuwe lidstaten (gemiddeld) lager ligt dan in EU-15. Toch is het verschil sterker bij mannen. Gemiddeld in de nieuwe lidstaten bedraagt het aandeel werkende mannen immers 61,7%, een verschil van maar liefst 11,1 ppn met EU-15. Wederom laat Polen, met een mannelijke werkzaamheidsgraad van 56,5%, de slechtste score van EU-25 optekenen. Bij de vrouwen verschilt de situatie. Het aandeel werkende vrouwen in de nieuwe lidstaten ligt met 50,2% wel onder het niveau van EU-15, maar het verschil tussen beide bedraagt 'slechts' 5,1 ppn en is dus niet zo groot als bij de mannen. De score van Polen is ook hier niet bijzonder hoog, maar toch zijn er landen die het er nog slechter van af brengen. De werkzaamheidsgraad van vrouwen in de Zuid-Europese landen Griekenland, Spanje en Italië ligt immers nog lager dan in Polen. De participatie van vrouwen aan de arbeidsmarkt is in deze landen, waar het mannelijke kostwinnersmodel (met een buitenshuis werkende man en een vrouw die de huishoudelijke taken op zich neemt) nog vrij sterk is ingeburgerd, heel wat minder ver gevorderd dan in de andere landen van EU-15. Daarnaast hebben vele van de nieuwe lidstaten een communistisch verleden, waar het veel gebruikelijker was voor vrouwen om buitenshuis te werken. Het jobverlies als gevolg van de ineenstorting van het communisme heeft vrouwen echter wel veel harder getroffen dan mannen. Dit komt omdat vele vrouwen in de communistische landen werkten in de publieke sector en omdat vele sociale voorzieningen zoals kinderopvang en dergelijke wegvielen met de verdwijning van het communisme.³ Toch zien we in de cijfers dat het man-vrouw verschil nog steeds minder groot is in de nieuwe lidstaten dan in EU-15.

Een belangrijk aandachtspunt van de Europese werkgelegenheidsstrategie is de werkzaamheidsgraad van de ouderen. België werd reeds verschillende malen op de vingers getikt door Europa omdat het laagste aandeel werkende ouderen van de Unie telt. Met de uitbreiding is hierin verandering gekomen. Gemiddeld hebben de pas toegetreden lidstaten een werkzaamheidsgraad van 44,8% in de leeftijdsgroep tussen 50 en 64 jaar, terwijl deze indicator 53,4% bedraagt in EU-15. Vooral de score van Polen springt wederom in het oog. Met een werkzaamheidsgraad van 38,8% neemt dit land de rode lantaarn van België over. Andere nieuwe lidstaten met een relatief klein aandeel werkenden onder de ouderen zijn Hongarije (44,1%), Malta (41,7%), Slowakije (44,4%) en Slovenië (41,2%). Maar ook België behoort met een werkzaamheidsgraad van 42,4% nog steeds bij de slechtste leerlingen van de Europese klas. De Europese Commissie hanteert doorgaans de leeftijdsafbakening 55-64 jaar om te ouderen in te delen. De werkzaamheidsgraad in deze leeftijdsgroep laat ongeveer een gelijkaardig beeld zien als bij de groep tussen 50 en 64 jaar. Het aandeel werkenden ligt lager in de nieuwe lidstaten (31,7%) dan in EU-15 (41,7%) en vooral Hongarije (29%), Polen (26,9%), Slovenië (23,4%) en Slowakije (24,6%) laten minder goede scores optekenen. Ook hier laat België met een werkzaamheidsgraad van 28,1% geen al te beste score optekenen.

³ Mueller, R. D. (2000), *Women and the labour market in changing economies*, Policy and research paper nr. 18, {http://www.iussp.org/Publications_on_site/PRP/prp18.php}

1.3 Werkloosheid

We zagen reeds dat als gevolg van de uitbreiding het aantal werklozen sterker steeg (+34,1%) dan de totale bevolking op arbeidsleeftijd (+20%). De Europese werkloosheidsgraad ligt na de uitbreiding (9,2%) dan ook iets hoger dan ervoor (7,9%). Dit komt omdat het aandeel werklozen in de beroepsbevolking met 14,8% ook vrij hoog ligt in de nieuwe lidstaten. Ook hier bengelt Polen helemaal achteraan (19,9%), maar eveneens Slowakije, Litouwen, Letland en Estland laten een ILO-werkloosheidsgraad van meer dan 10% optekenen.

Tabel 1.3 Werkloosheidsgraad naar geslacht en leeftijd (EU-25, EU-15 en Nieuwe lidstaten; 2003)

(%)	EU-15	Nieuwe lidstaten	EU-25
Totaal	7,9	14,8	9,2
Man	7,0	14,3	8,3
Vrouw	9,0	15,5	10,3
15-24 jaar	16,9	32,6	19,8
25-49 jaar	7,1	13,1	8,2
50-64 jaar	5,1	9,9	6,9

Berekeningswijze: zie methodologische nota

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Zowel in EU-15 als in de nieuwe lidstaten bereikt de werkloosheidsgraad het hoogste niveau bij jongeren tussen 15 en 24 jaar. In de middengroep en zeker bij de ouderen ligt het aandeel werklozen in de beroepsbevolking een stuk lager. Maar daarnaast blijkt ook dat het verschil tussen EU-15 en de nieuwe lidstaten het grootst is bij de jongeren. De jongerenwerkloosheidsgraad ligt in de nieuwe lidstaten namelijk dubbel zo hoog als in EU-15. De werkloosheidsgraad bij jongeren bedraagt er 32,6%, terwijl deze indicator 16,9% bedraagt in EU-15. In Polen kunnen we spreken van een zeer groot probleem: de jongerenwerkloosheidsgraad bedraagt er niet minder dan 41,9%. Ook Slowakije doet het met 33,4% bijzonder slecht. Deze hoge jongerenwerkloosheid is bijzonder problematisch omdat de nieuwe lidstaten een relatief groot aandeel jongeren tellen. De Europese werkgelegenheidsstrategie hecht veel belang aan de preventieve aanpak van de (jongeren)werkloosheid, maar deze cijfers tonen aan het Europese beleid naast deze preventieve aanpak ook veel aandacht zal moeten besteden aan een curatieve aanpak die de bestaande werkloosheid in de lidstaten wegwerkt.

Daarnaast zien we dat de werkloosheidsgraad van zowel mannen als vrouwen in de nieuwe lidstaten een stuk boven die van het EU-15-gemiddelde ligt. Analoog met de werkzaamheidsgraad bedraagt de achterstand van de nieuwe lidstaten ten opzichte van EU-15 niet volledig dezelfde bij mannen als bij vrouwen, maar toch is het onderscheid niet zo groot als bij het aandeel werkenden. Het verschil bij de mannen loopt namelijk op tot 7,5 ppn, terwijl dit bij vrouwen 6,5 ppn bedraagt.

1.4 Activiteitsgraad

De activiteitsgraad leert ons welk deel van de bevolking op arbeidsleeftijd beroepsactief is, wie met andere woorden een betaalde baan uitoefent of er naar op zoek is (ILO-werkloos). Tabel 1.3 toont dat de activiteitsgraad in de nieuwe lidstaten met 65,5% gemiddeld 4,5 ppn lager ligt dan in EU-15 (70%). Toch zijn er heel wat nieuwe lidstaten die (bijna) een even hoge of zelf een hogere activiteitsgraad laten optekenen dan EU-15. Dit is het geval voor Cyprus (72,3%), Estland (70,1%), Letland (69,2%), Litouwen (69,9%), Slowakije (70%) en Tsjechië (70,2%). Enkel Hongarije, Malta en wederom Polen laten, met een activiteitsgraad van respectievelijk 60,6%, 58,7% en 63,9%, een merkbaar lager resultaat optekenen. Toch moeten we deze laatstgenoemde landen niet over

dezelfde kam scheren. De samenstelling van de beroepsactieven verschilt namelijk sterk in Hongarije en Polen. In Hongarije bestaat de beroepsactieve bevolking immers voor een groot deel uit werkenden, het aandeel werklozen ligt er met 5,9% heel wat lager in vergelijking met Polen, waar bijna een op vijf van de beroepsactieven werkloos is.

Tabel 1.4 Activiteitsgraad naar geslacht en leeftijd (EU-25, EU-15 en Nieuwe lidstaten; 2003)

(%)	EU-15	Nieuwe lidstaten	EU-25
Totaal	70,0	65,5	69,2
Man	78,4	71,9	77,4
Vrouw	61,5	59,3	61,1
15-24 jaar	47,2	36,1	45,0
25-49 jaar	84,3	85,5	84,5
50-64 jaar	56,4	49,7	55,3

Berekeningswijze: zie methodologische nota

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

De opdeling naar geslacht maakt ons duidelijk dat de lagere activiteitsgraad in de nieuwe lidstaten vooral op rekening van de mannen is te schrijven. De activiteitsgraad van mannen ligt er 6,5 ppn lager in EU-15 in vergelijking met het EU-15 gemiddelde. Bij de vrouwen is dit verschil (2,2 ppn) een heel stuk lager. Dit komt omdat de vrouwelijke activiteitsgraad in een aantal 'oude' (voornamelijk Zuid-Europese) lidstaten vrij laag ligt en dit niet steeds het geval is in de nieuwe lidstaten, die door hun communistisch verleden een cultuur kennen waar het veel gebruikelijker is voor vrouwen om te participeren aan de arbeidsmarkt.

Naar leeftijd blijkt dat de activiteitsgraad van de middengroep (van 25 tot en met 49 jaar) quasi dezelfde is in EU-15 als in de nieuwe lidstaten. Het aandeel 25- tot en met 49-jarige beroepsactieven in de nieuwe lidstaten ligt met 85,5% zelfs 1,2 ppn hoger in vergelijking met EU-15. De activiteitsgraad van de jongeren (15-24 jaar) en de ouderen (50-64 jaar) ligt daarentegen wel een heel stuk lager in de nieuwe lidstaten. Met een activiteitsgraad van 36,1% scoren de jongeren in de nieuwe lidstaten merkelijk slechter dan hun leeftijdsgenoten in EU-15 (47,2%). Vooral in Hongarije (31%), Litouwen (30%) en Slovenië (35,3%) ligt het aandeel beroepsactieven in de bevolking van 15- tot en met 24 jaar laag. Bij de ouderen bedraagt de activiteitsgraad 49,7% in de nieuwe lidstaten of 6,7 ppn lager dan in EU-15. Hongarije (45,7%), Malta (43,2%), Polen (44,7%) en Slovenië (43%) laten hier de laagste score optekenen van de nieuwe lidstaten. Maar ook een aantal lidstaten die al langer tot de Unie behoren, scoren niet bijzonder goed op deze indicator. Dit is het geval voor Italië (44,6%) en België (44,1%).

2. Het onderwijsniveau in het uitgebreide Europa

De Europese werkgelegenheidsstrategie gaat er terecht van uit dat een goed opgeleide bevolking een belangrijke factor kan spelen in het opkrikken van de werkzaamheidsgraad. Daarom wordt niet alleen het belang van de initiële opleiding, maar ook het belang van bijscholing en levenslang leren onderstreept. Dit deel focust daarom op het onderwijsniveau van de bevolking in de nieuwe lidstaten. Bijzondere aandacht wordt gegeven aan de opdeling van de werkzaamheid en werkloosheid naar de verschillende onderwijsniveaus en aan het thema levenslang leren.

Anno 2003 zijn drie op tien EU-25-inwoners van 25 tot en met 64 jaar⁴ laaggeschoold: 30,7% bezit maximaal een diploma lager secundair onderwijs. Minder dan de helft (45,7%) van de EU-25-bevolking is middengeschoold en behaalde dus een diploma van het hoger secundair onderwijs. Een vijfde van de EU-25-bevolking (20,8%) is hooggeschoold.

Tabel 2.1 Bevolking, werkzaamheidsgraad, werkloosheidsgraad en aandeel niet-beroepsactieven (25-64 jaar) naar onderwijsniveau (EU-25, EU-15 en Nieuwe lidstaten; 2003)

(%)	Aandeel in de bevolking	Werkzaamheidsgraad	Werkloosheidsgraad	Aandeel niet-beroepsactieven in de bevolking
EU-25				
Laaggeschoold	30,7	54,4	10,5	39,2
Middengeschoold	45,7	72,7	8,1	20,9
Hooggeschoold	20,8	83,9	4,7	11,9
EU-15				
Laaggeschoold	33,1	55,9	9,6	38,2
Middengeschoold	41,6	74,4	6,7	20,2
Hooggeschoold	21,9	83,9	4,7	11,9
Nieuwe lidstaten				
Laaggeschoold	17,9	40,0	20,9	49,5
Middengeschoold	67,2	67,1	12,8	23,1
Hooggeschoold	14,9	83,6	4,9	12,1

Berekeningswijze: zie methodologische nota

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Tabel 2.1 illustreert meteen een duidelijk verschil tussen de EU-15-lidstaten en de tien nieuwe EU-lidstaten. De nieuwe lidstaten noteren een lager aandeel laag- en hooggeschoolden en een hoger aandeel middengeschoolden dan gemiddeld in EU-15 en EU-25. Desalniettemin vertonen de nieuwe lidstaten dezelfde patronen als in de EU-15-lidstaten: meer vrouwen dan mannen en meer ouderen dan jongeren zijn laaggeschoold.⁵ Bovendien stellen we zowel in EU-15 als in de nieuwe lidstaten globaal vast dat de vrouwen van de jongere generatie de mannen qua onderwijsniveau bijbenen en zelfs inhalen. Deze vaststellingen bevestigen enerzijds de stijgende participatie van vrouwen aan het onderwijs⁶ (Hermans; 2002). Anderzijds lopen deze vaststellingen parallel met het proces van toenemende scholarisatie: een afname in het aandeel laaggeschoolden en een toename van de midden- en hooggeschoolden.

2.1 Werkzaamheid

De belangrijkste maat om zicht te krijgen op de werkenden is de werkzaamheidsgraad, hier berekend als het aandeel werkenden in de bevolking van 25 tot en met 64 jaar. Naar onderwijsniveau keert het gekende patroon zowel in EU-15 als in de nieuwe lidstaten terug: hoe hoger het onderwijsniveau, hoe hoger de werkzaamheidsgraad (tabel 2.1). De laag- en middengeschoolde EU-burgers van de nieuwe lidstaten oefenen minder vaak een job uit in vergelijking met de EU-15-burgers. Ze noteren werkzaamheidsgraden van respectievelijk 40% en 67,1%. Dit is vooral een

⁴ In deze paragraaf worden enkel de 25-64-jarigen opgenomen in de analyse. Dit omdat de 15- tot 24-jarigen vaak nog studeren. Zij worden dan geclassificeerd volgens hun hoogst behaalde onderwijsniveau. Een 17-jarige die in het laatste jaar van het secundair onderwijs zit, zal bijvoorbeeld in de statistieken nog tot de laaggeschoolden worden geteld, aangezien zijn hoogstbehaalde diploma dit van het lager secundair onderwijs is. Er zou aldus in de bevolking een oververtegenwoordiging optreden van de laaggeschoolden. Wanneer we ons beperken tot de 25- tot en met 64-jarigen is het risico op oververtegenwoordiging minder groot.

⁵ Voor meer gedetailleerd cijfermateriaal: website!

⁶ Hermans, D.J. (2002). *Democratisering van het Onderwijs in Vlaanderen. Ontwerp van proefschrift*. Steunpunt Loopbanen doorheen Onderwijs naar Arbeidsmarkt, Leuven.

veeg teken voor de middengeschoolden. Immers, tabel 2.1 illustreert eveneens dat de nieuwe lidstaten meer middengeschoolde inwoners tellen die, zo blijkt nu, minder werkzaam zijn dan gemiddeld. Enkel bij de hogeschoolden kunnen de nieuwe lidstaten een quasi even goed rapport voorleggen dan gemiddeld in Europa.

Mannen en vrouwen

Europese vrouwen zijn gemiddeld minder aan de slag dan hun mannelijke collega's. De lagere werkzaamheidsgraden van vrouwen vinden we terug op elk onderwijsniveau, meer zelfs: hoe lager het onderwijsniveau, hoe groter het verschil tussen de werkzaamheidsgraad van de mannen en de vrouwen. Dit patroon vinden we zowel terug in EU-15 als in de nieuwe lidstaten.

Tabel 2.2 Werkzaamheidsgraad (25-64 jaar) naar onderwijsniveau en geslacht (EU-25, EU-15 en Nieuwe lidstaten; 2003)

(%)	Laaggeschoold			Middengeschoold			Hoggeschoold			Totaal		
	M	V	T	M	V	T	M	V	T	M	V	T
EU-25	69,4	41,2	54,4	79,5	65,5	72,7	87,4	80,1	83,9	78,1	59,8	68,9
EU-15	71,4	42,0	55,9	81,2	67,2	74,4	87,5	80,0	83,9	79,3	60,1	69,7
Nieuwe lidstaten	48,4	33,6	40,0	73,9	60,0	67,1	87,0	80,8	83,6	71,7	58,0	64,7

M = Mannen, V = Vrouwen, T = Totaal
Berekeningswijze: zie methodologische nota

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

In de nieuwe lidstaten doen vooral de laaggeschoolden het minder goed. Nog niet de helft van de laaggeschoolde mannen van 25 tot en met 64 jaar en amper een derde van de vrouwen met maximaal een diploma lager secundair onderwijs heeft er in 2003 een job. Deze aandelen situeren zich ver beneden het EU-15-gemiddelde. De betere scores bij de laaggeschoolde mannen van Cyprus (81,8%), Malta (79,8%) en Slovenië (64,4%) kunnen de mindere cijfers van zwaargewichten Polen (45,4%), Hongarije (44,3%) en Slowakije (33,4%) onvoldoende counteren. Hetzelfde zien we bij de laaggeschoolde vrouwen waar lidstaten zoals Cyprus (49,3%) en Slovenië (46,9%) geen partij zijn voor de lage werkzaamheidsgraden bij laaggeschoolde vrouwen in Polen (31,5%), Slowakije (25,9%) en Malta (22,2%).

Ook de middengeschoolde inwoners van de nieuwe lidstaten zitten in minder goede papieren in vergelijking met EU-15. De werkzaamheidsgraad van de mannen bedraagt er 73,9%. Bij de vrouwen gaat het om 60%. De mindere scores van Polen wegen zwaar door. De middengeschoolde Poolse mannen noteren een werkzaamheidsgraad van 68,1%. Bij hun vrouwelijke evenknieën gaat het om 54,5%.

Enkel de hogeschoolden in de nieuwe lidstaten kunnen zich meten met de rest van Europa. De vrouwen met een hoger diploma zijn er zelfs iets vaker aan het werk dan gemiddeld in EU-15 (80,8% tegenover 80%). Meer dan negen op tien Slowaakse en Tsjechische hogeschoolde mannen oefenen een job uit anno 2003. In de Baltische staten Letland en Litouwen komen ze daarentegen iets minder aan de bak. De hogeschoolde vrouwen zijn verder bijzonder werkzaam in Cyprus (86,5%) en Slovenië (85,8%). Ook in Polen vindt de werkzaamheidsgraad van hogeschoolde vrouwen aansluiting bij het gemiddelde (80,7%).

Jong en oud

De vijftigplussers in EU-25 zijn minder werkzaam dan hun jongere collega's: 51,6% van de 50-64-jarigen tegenover 77,5% van de 25-49-jarigen is aan het werk (tabel 2.3). Het verschil tussen beide leeftijdscategorieën neemt toe naarmate het onderwijsniveau afneemt.

Tabel 2.3 Werkzaamheidsgraad (25-64 jaar) naar onderwijsniveau en leeftijd (EU-25, EU-15 en Nieuwe lidstaten; 2003)

(%)	Laaggeschoold	Middengeschoold	Hooggeschoold	Totaal
EU-25				
25-49 jaar	65,4	79,2	87,7	77,5
50-64 jaar	40,7	55,8	72,9	51,6
25-64 jaar	54,4	72,7	83,9	68,9
EU-15				
25-49 jaar	66,4	80,6	87,5	78,1
50-64 jaar	42,2	58,3	73,4	52,9
25-64 jaar	55,9	74,4	83,9	69,7
Nieuwe lidstaten				
25-49 jaar	53,2	74,7	89,1	74,4
50-64 jaar	28,5	48,0	68,7	44,8
25-64 jaar	40,0	67,1	83,6	64,7

Berekeningswijze: zie methodologische nota

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Net als in EU-15 zitten vooral de laaggeschoolden in de nieuwe lidstaten in een penibele situatie: van de laaggeschoolde 25-49-jarigen is er 53,2% aan de slag; bij de vijftigplussers zakt dit aandeel weg tot amper 28,5%. In Slowakije wordt het dieptepunt bereikt op dit vlak met een ouderenwerkzaamheid bij laaggeschoolden van nog geen 20%. Ook in Hongarije (22,8%) en Polen (27,8%) is de situatie allerminst rooskleurig. Beter cijfers worden dan weer voorgelegd door de Baltische staten. De jongere generatie laaggeschoolden doet het in vergelijking beter, maar dan nog is de situatie zorgwekkend. Vooral in Slowakije (38,5%), Polen (50,2%) en Hongarije (52,9%) is slechts een beperkt aandeel van de laaggeschoolde 25- tot en met 49-jarigen werkzaam. De wetenschap dat ruim een kwart van de Hongaren laaggeschoold is, baart zorgen.

De middengeschoolde vijftigplussers van de nieuwe lidstaten noteren een werkzaamheidsgraad van 48%. Polen (40%) en Slovenië (40,1%), twee landen die een grote invloed hebben op het gemiddelde in de nieuwe lidstaten, laten de minst rooskleurige situatie optekenen. In alle andere nieuwe lidstaten, behalve Slowakije (49%), werkt telkens meer dan de helft van de midden-geschoolde vijftigplussers.

De hooggeschoolde mannen en vrouwen in de nieuwe lidstaten kunnen zich beiden qua werkzaamheidsgraad best handhaven tussen de EU-15-lidstaten. Opgesplitst naar leeftijd komen er evenwel een aantal verschillen naar boven. Zo illustreert tabel 2.3 dat het anno 2003 de 25-49-jarige hooggeschoolden zijn die zich kunnen meten met de andere EU-lidstaten. Meer zelfs, zij zijn vaker werkzaam dan gemiddeld in EU-25 en EU-15. De mannelijke hooggeschoolden van 25 tot en met 49 jaar laten zelfs een werkzaamheidsgraad van 92,3% optekenen. Bij hun vrouwelijke leeftijdsgenoten met een hoger diploma gaat het om 86,7%. Beide aandelen liggen hoger dan gemiddeld in EU-15 (respectievelijk 91,8% en 83,1%). Bij de oudere hooggeschoolden komen de nieuwe lidstaten niet boven de werkzaamheidsgraden van EU-15 uit. Van de mannelijke en vrouwelijke hooggeschoolde vijftigplussers in de nieuwe lidstaten oefent achtereenvolgens 74,6% en 62,5% een job uit. De EU-15-gemiddelden bedragen respectievelijk 76,6% en 68,8%.

2.2 Werkloosheid

Naast de werkzaamheidsgraad is ook de werkloosheidsgraad een belangrijke arbeidsmarktindicator, hier berekend als het aandeel werklozen in de beroepsbevolking van 25 tot en met 64 jaar. Ook op dit vlak weinig verrassingen naar onderwijsniveau: hoe lager het bereikte onderwijsniveau, hoe hoger de werkloosheidsgraad. De laaggeschoolden zijn er dan ook het slechtst aan toe: een vijfde van de laaggeschoolde nieuwe EU-burgers die zich op de arbeidsmarkt aanbieden, vindt geen werk. De situatie is het minst rooskleurig in Polen: een kwart van de laaggeschoolde Polen van 25 tot en met 64 jaar die zich aanbieden op de arbeidsmarkt komt niet aan slag. Voor de Slovaakse laaggeschoolden is de toestand verder vrijwel uitzichtloos met een werkloosheidsgraad van 44,9%. In Hongarije (10,6%) en Slovenië (6%) liggen de werkloosheidsgraden daarentegen in het verlengde van de gemiddelde EU-lidstaat.

Ook de middengeschoolden in de nieuwe lidstaten komen met een werkloosheidsgraad van 12,8% minder aan de bak dan gemiddeld in Europa. De nieuwe lidstaten noteren dus een hoger aandeel middengeschoolden, die een lagere werkzaamheidsgraad en een hogere werkloosheidsgraad optekenen.

Enkel de werkloosheidsgraad van de hooggeschoolden in de nieuwe lidstaten bevindt zich met 4,9% op eenzelfde niveau als gemiddeld in Europa (4,7%). Estland (8,6%) en Litouwen (6,5%) noteren de hoogste aandelen hooggeschoolde werklozen in de beroepsbevolking. Polen blijft een zorgenkind met een werkloosheidsgraad bij hooggeschoolden van 6,2%. Slovenië daarentegen doet het beter bij haar hooggeschoolde inwoners en situeert zich hier met een werkloosheidsgraad van 3,1% ver onder het gemiddelde. Enkel Tsjechië (2,1%) en Hongarije (1,5%) doen het beter.

Mannen en vrouwen

Doorgaans zijn vrouwen vaker werkloos dan mannen. Toch legt tabel 2.4 twee uitzonderingen bloot. Zowel de laaggeschoolde als de hooggeschoolde vrouwen in de nieuwe lidstaten worden iets minder vaak geconfronteerd met werkloosheid dan hun respectievelijke mannelijke diploma-genoten. Het verschil tussen beide geslachten is evenwel miniem.

Tabel 2.4 ILO-werkloosheidsgraad (25-64 jaar) naar onderwijsniveau en geslacht (EU-25, EU-15 en Nieuwe lidstaten; 2003)

(%)	Laaggeschoold			Middengeschoold			Hooggeschoold			Totaal		
	M	V	T	M	V	T	M	V	T	M	V	T
EU-25	9,2	12,4	10,5	7,4	9,1	8,1	4,3	5,2	4,7	7,2	8,9	7,9
EU-15	8,3	11,6	9,6	6,1	7,5	6,7	4,2	5,3	4,7	6,3	8,0	7,1
Nieuwe lidstaten	21,3	20,5	20,9	11,6	14,2	12,8	5,0	4,8	4,9	11,7	13,1	12,4

M = Mannen, V = Vrouwen, T = Totaal

Berekeningswijze: zie methodologische nota

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Bij de middengeschoolden zijn het wel de vrouwen die het grootste risico op werkloosheid kennen in de nieuwe lidstaten. Zij noteren een werkloosheidsgraad van 14,2% tegenover 11,6% bij de middengeschoolde mannen. Polen draagt hier de rode lantaarn met een werkloosheidsgraad bij middengeschoolde vrouwen en mannen van respectievelijk 19,5% en 16%.

Jong en oud

De 25-49-jarige laaggeschoolden in de nieuwe lidstaten komen het vaakst in aanraking met de werkloosheid: bijna een kwart van deze groep vindt geen job. Hun 50-64-jarige diplomagenoten kijken tegen een werkloosheidsgraad van 13,9% aan. Verklaring voor de lagere werkloosheidsgraad bij vijftigplussers moet allicht gezocht worden in de vaststelling dat deze groep zich al in grotere mate heeft teruggetrokken van de arbeidsmarkt. Het aandeel niet-beroepsactieven bij de 50-64-jarigen ligt dan ook hoger in vergelijking met de jongere generatie. Dit is zowel het geval in EU-15 als in de nieuwe lidstaten. Beide leeftijdsgroepen kenmerken zich in de nieuwe lidstaten wel door een hoger risico op werkloosheid dan gemiddeld in Europa.

Tabel 2.5 ILO-werkloosheidsgraad (25-64 jaar) naar onderwijsniveau en leeftijd (EU-25, EU-15 en Nieuwe lidstaten; 2003)

(%)	Laaggeschoold			Middengespoold			Hooggeschoold			Totaal		
	25-49 jaar	50-64 jaar	25-64 jaar	25-49 jaar	50-64 jaar	25-64 jaar	25-49 jaar	50-64 jaar	25-64 jaar	25-49 jaar	50-64 jaar	25-64 jaar
EU-25	11,9	7,6	10,5	8,3	7,5	8,1	4,9	3,9	4,7	8,3	6,8	7,9
EU-15	10,9	7,0	9,6	6,7	6,8	6,7	4,9	3,9	4,7	7,3	6,3	7,1
Nieuwe lidstaten	24,7	13,9	20,9	13,4	10,2	12,8	5,1	4,3	4,9	13,1	9,9	12,4

Berekeningswijze: zie methodologische nota

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

In Slowakije is de situatie het minst rooskleurig met een ouderenwerkloosheidsgraad bij laaggeschoolden van 32,3%. Hun jongere collega's met een aandeel werklozen in de beroepsbevolking van 50,4% worden nog zwaarder getroffen. In Polen gaat het om 16,2% bij de laaggeschoolde vijftigplussers en om 30,9% bij de 25-49-jarige personen met maximum een diploma lager secundair onderwijs. Hongarije is de beste nieuweling met werkloosheidsgraden van 5,8% en 12,6% bij respectievelijk laaggeschoolde vijftigplussers en 25-49-jarigen.

Bij de middengespoolden noteert de jongere generatie eveneens een hogere werkloosheidsgraad dan de vijftigplussers. In EU-15 betreft het hier achtereenvolgens 6,7% en 6,8%. In de nieuwe lidstaten gaat het dan weer om 13,4% en 10,4%. Wederom doet Polen het minder goed, terwijl Hongarije wel goede cijfers voorlegt.

Bij de hooggeschoolden sluit de werkloosheidsgraad van de 25-49-jarigen in de nieuwe lidstaten nauw aan bij deze in EU-15 (5,1% tegenover 4,9%). Hongarije (1,4%) noteert de laagste waarde; Polen en Estland zetten beiden een werkloosheidsgraad van 6,6% bij de hooggeschoolde 25-49-jarigen neer. Dergelijke lage waarden worden verder enkel teruggevonden in Zuid-Europese lidstaten zoals Griekenland, Portugal (beiden 6,6%), Italië (7,2%) en Spanje (8,4%). De hooggeschoolde vijftigplussers noteren een werkloosheidsgraad van 4,3% in de nieuwe lidstaten.

2.3 Niet-beroepsactiviteit

Een kwart van de bevolking van 25 tot en met 64 jaar is in 2003 niet-beroepsactief in EU-25. In EU-15 (25%) en de nieuwe lidstaten (26,2%) is dat niet anders.

Tabel 2.1 illustreert dat het aandeel niet-beroepsactieven toeneemt naarmate het onderwijsniveau afneemt. Bijna vier op tien laaggeschoolden is niet-beroepsactief in EU-25 anno 2003. In de nieuwe lidstaten gaat het zelfs om bijna de helft van de inwoners met maximaal een diploma lager secundair onderwijs. Vooral de Hongaarse 25-64-jarige laaggeschoolden blijven vaker aan de zijlijn staan: 58,2% van hen is niet-beroepsactief. Van de EU-15-lidstaten springt het hoge aandeel niet-beroepsactieve, laaggeschoolde Belgen (45,2%) in het oog.

Bij de middengeschoolden in EU-25 bevindt zich ongeveer een vijfde van de 25-64-jarige burgers in de inactiviteit. De nieuwe lidstaten noteren op dit vlak daarentegen gemiddeld een hoger aandeel (23,1%). In Polen en Hongarije gaat het telkens om ongeveer een kwart van de middengeschoolden. In de Baltische staten zakken deze aandelen dan weer onder de 20% zoals ook het geval is in Slowakije en Tsjechië.

De hogeschoolden zijn het meest beroepsactief. In EU-25 en EU-15 is slechts 11,9% van de 25-64-jarigen met een hoger diploma niet actief. In de nieuwe lidstaten gaat het om een iets hoger aandeel (12,1%). Van de Hongaarse hogeschoolden is 16,1% niet-beroepsactief. In Estland en Letland (beiden 12,2%), twee landen die voordien onder het gemiddelde scoren, worden ook relatief meer niet-beroepsactieven geteld bij de hogeschoolde inwoners.

Verdere opsplitsingen naar geslacht en leeftijd leggen de gekende patronen bloot: vrouwen zijn vaker niet-beroepsactief dan mannen en vijftigplussers zijn vaker niet-beroepsactief dan hun jongere medeburgers.

2.4 Levenslang leren in EU-25

Levenslang leren wordt op Europees niveau gedefinieerd als het aandeel van de bevolking van 25 tot en met 64 jaar dat deelnam aan opleiding en vorming tijdens de referentieperiode van vier weken voorafgaand aan de enquête (de Eurostat Labour Force Survey). Anno 2003 is 9% van de 25-64-jarige EU-25-onderdanen betrokken bij levenslang leren. Vrouwen (9,7%) nemen vaker deel aan opleiding en vorming dan mannen (8,3%).

Tabel 2.6 Deelname aan levenslang leren naar geslacht (EU-25, EU-15 en Nieuwe lidstaten; 2003)

(%)	Levenslang leren (25-64 jaar)		
	Totaal	Vrouwen	Mannen
EU-25	9,0	9,7	8,3
EU-15	9,8	10,5	9,1
Nieuwe lidstaten	5,6	6,2	5,0

Bron: NIS EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Het aandeel 25- tot en met 64-jarigen dat deelneemt aan een opleiding ligt in de nieuwe lidstaten beduidend lager dan in EU-15 (5,6% tegenover 9,7%). In Malta (4,2%), Litouwen (4,5%), Slowakije (4,8%) en Polen (5%) is het aandeel inwoners betrokken bij levenslang leren eerder beperkt. Ook hier blijkt dus dat de minder goede prestatie van Polen een grote invloed heeft op het totaalbeeld dat we krijgen van de nieuwe lidstaten, niet al deze landen scoren immers minder goed op deze Europese indicator. De Cyprioten (7,9%) en de Letten (8,1%) doen het namelijk beter dan gemiddeld in de nieuwe lidstaten, maar vooral de Slovenen nemen relatief gezien veel deel aan opleiding en vorming: met 15,1% zoeken zij aansluiting bij de beste leerlingen van de EU-15-klas zoals Denemarken (18,9%), Finland (17,6%) en Nederland (16,5%).

Ondanks het lagere aandeel levenslang lerenden in de bevolking van 25 tot en met 64 jaar in de nieuwe lidstaten zien we toch ook daar dat vrouwen gemiddeld meer deelnemen aan een opleiding dan mannen (6,2% tegenover 5%). De Sloveense en Letse vrouwen zijn het vaakst betrokken bij opleiding en vorming. Bij de mannen zijn het vooral de Slovenen die een goeie score neerzetten. De Litouwse mannen presteren qua deelname aan levenslang leren daarentegen minder goed.

3. Sectorale werkgelegenheid in de nieuwe lidstaten

Tabel 3.1 splitst de totale werkgelegenheid in het uitgebreide Europa (EU-25) op naar sector en illustreert dat de tertiaire of commerciële dienstensector de grootste sector is met meer dan 37% van de jobs. De quartaire of publieke dienstensector en de secundaire of industriële sector strijden om de tweede plaats met elk ongeveer 28% van de werkgelegenheid. De primaire of landbouwsector is het kleine broertje met 5% van het totaal aantal arbeidsplaatsen.

Tabel 3.1 Werkgelegenheid naar sector (EU-25, EU-15 en Nieuwe lidstaten; 2003)

(%)	EU-25	EU-15	Nieuwe lidstaten
Landbouw, jacht en bosbouw	5,2	3,9	12,4
Visserij	0,1	0,1	0,1
Primaire sector	5,2	4,0	12,4
Bouwnijverheid	7,8	7,9	7,2
Industrie	19,0	18,6	21,8
Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	0,9	0,7	1,8
Winning van delfstoffen	0,4	0,3	1,2
Secundaire sector	28,1	27,5	32,0
Financiële instellingen	3,1	3,3	2,0
Groot- en kleinhandel; reparatie van auto's en huishoudelijke artikelen	14,7	14,7	14,1
Hotels en restaurants	3,9	4,1	2,7
Onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven	8,8	9,3	5,5
Particuliere huishoudens met werknemers	1,0	1,1	0,2
Vervoer, opslag en communicatie	6,2	6,1	6,8
Tertiaire sector	37,6	38,7	31,2
Extraterritoriale organisaties en lichamen	0,1	0,1	n.b.
Gemeenschapsvoorzieningen, sociaal-culturele en persoonlijke diensten	4,6	4,7	3,8
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	9,5	10,0	6,3
Onderwijs	7,0	6,8	7,7
Openbaar bestuur	7,4	7,6	6,5
Quartaire sector	28,5	29,2	24,3
Onbekend	0,5	0,6	0,0
Totaal	100,0	100,0	100,0

n.b. = niet betrouwbaar

Berekeningswijze: zie methodologische nota

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Meer landbouw in de nieuwe lidstaten

De nieuwe lidstaten vertonen duidelijk een ander werkgelegenheidsprofiel dan de EU-15. Het aandeel jobs in de *landbouwsector en visserij* in de nieuwe lidstaten bedraagt meer dan 12%. In de Baltische staten Letland (13,8%) en Litouwen (17,8%), maar vooral in Polen (18,4%) worden relatief veel jobs in de primaire sector teruggevonden. In de EU-15 komen alleen Griekenland (16,4%) en in mindere mate Portugal (12,6%) in de buurt van deze hoge aandelen. EU-15 registreert gemiddeld slechts 4% van de jobs in de primaire sector.

Industrie (voorlopig) voorop in de nieuwe lidstaten

Voorts laat tabel 3.1 zien dat in tegenstelling tot EU-25 en EU-15 niet de commerciële diensten, maar de *secundaire sector* in de nieuwe lidstaten de eerste plaats inneemt met bijna een derde van alle jobs (32%). Vooral Slowakije, Slovenië en Tsjechië kennen nog een sterk geïndustrialiseerde samenleving met bijna vier op tien jobs in de secundaire sector. Ook Hongarije (33,4%)

kent een iets hoger aandeel jobs in deze sector dan gemiddeld in de nieuwe lidstaten. In EU-15 wordt 27,5% van de jobs tot de secundaire sector gerekend. De Zuid-Europese landen zijn doorgaans nog sterker geïndustrialiseerd dan de andere lidstaten. Zo neemt de secundaire sector in Italië, Spanje en Portugal bijna een derde van de jobs voor haar rekening. Ook Duitsland beschikt met 31,5% over relatief veel industriële jobs.

De grootste subsector is de *industrie*. Deze subsector omvat tal van bedrijvigheden. De vervaardiging van voedings- en genotsmiddelen, van textiel en kleding, van schoeisel, van machines, apparaten en werktuigen, de auto-industrie en de grafische en chemische nijverheid, om er maar enkele te noemen, vallen allen onder de noemer van de subsector industrie. In EU-25 behelst de subsector industrie 19% van alle jobs. In EU-15 ligt dit aandeel iets lager (18,6%), terwijl de nieuwe lidstaten een iets groter aandeel jobs (21,8%) in deze sector terugvinden. Vooral Slowakije (26,4%), Slovenië (30%) en Tsjechië (27,5%) rekenen voor een groot deel van hun werkgelegenheid op deze subsector. Van de 'oude' lidstaten komen enkel Italië (22,6%) en Duitsland (23%) in de buurt van deze hoge aandelen in de subsector industrie.

Een andere niet te onderschatten secundaire subsector is de *bouwnijverheid*, goed voor 7,8% van de arbeidsplaatsen in EU-25. In EU-15 en de nieuwe lidstaten gaat het respectievelijk om 7,9% en 7,2% van de totale werkgelegenheid. In Cyprus, een van de kleinste nieuwe lidstaten, stijgt dit aandeel tot 10,8%. Ook in de EU-15-lidstaten Ierland (10,8%), Spanje (11,9%) en Portugal (11,5%) worden ook dergelijke hoge aandelen genoteerd. In Polen en Slovenië daarentegen worden nauwelijks zes op honderd jobs teruggevonden in de bouwnijverheid.

Minder commerciële diensten

Iets meer dan 31% van de jobs in de nieuwe lidstaten is anno 2003 te situeren in de commerciële dienstensectoren. In EU-15 loopt dit aandeel op tot 38,7%. Toppers hier zijn Griekenland, Ierland, Oostenrijk, Spanje en het Verenigd Koninkrijk met meer dan vier op tien jobs in de tertiaire sector. In de nieuwe lidstaten bereiken enkel kleine lidstaten Cyprus (47,7%) en Malta (40,3%) dit niveau.

De subsector *groot- en kleinhandel, reparatie van auto's en huishoudelijke artikelen* is met 14,7% van de jobs de grootste tertiaire sector in EU-25. In EU-15 staat deze subsector even sterk; in de nieuwe lidstaten wordt 14,1% van de werkgelegenheid tot deze subsector gerekend. In Slowakije en Slovenië behoort telkens 12,5% tot de groot- en kleinhandel, reparatie van auto's en huishoudartikelen. Dergelijke lage aandelen vinden we ook terug in de Scandinavische landen Finland (12,1%) en Zweden (12,4%). De subsector is dan weer beter vertegenwoordigd in Oostenrijk (15,9%) en in de Zuid-Europese landen Griekenland (17,2%), Italië (16%) en Spanje (15,8%). Nieuwe lidstaat Cyprus overtreft deze aandelen zelfs (18,5%).

Ook de subsector *onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven* is met bijna 9% van de arbeidsplaatsen in EU-25 een niet onbelangrijke tertiaire sector. In EU-15 staat deze subsector sterker en vertegenwoordigt hij 9,3% van de jobs. In Finland en het Verenigd Koninkrijk gaat het aandeel van deze subsector vlot over de 11%. In Zweden gaat het zelfs om 13% van de werkgelegenheid. De nieuwe lidstaten tellen heel wat minder jobs in de onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven, zo'n 5,5%. Het aandeel jobs in deze subsector schommelt in de Baltische staten Letland en Estland rond de 4% en ook in Slowakije worden amper vijf op honderd jobs tot deze sector gerekend.

Iets meer dan 6% van de EU-25-jobs behoort tot de subsector *vervoer, opslag en communicatie*. In EU-15 en in de nieuwe lidstaten betreft het hier achtereenvolgens 6,1% en 6,8%. Met 7,7% van de jobs in deze subsector rijdt België aan kop in het EU-15-peloton. Ons land wordt in het uitgebreide

Europa wel ingehaald door Hongarije (ook 7,7%) en zelfs voorbijgestoken door Estland en Letland die beiden een aandeel van 9,5% van de werkgelegenheid in deze subsector noteren.

Tot slot belichten we nog kort de subsector *hotels en restaurants*, goed voor bijna 4% van de jobs in EU-25. Deze sector staat iets sterker in EU-15 (4,1%) en boert minder goed in de nieuwe lidstaten (2,7%). Zwakke scores worden hier teruggevonden in Litouwen (2%) en Polen (1,7%). In de meer toeristische nieuwe lidstaten Malta (8,3%) en Cyprus (8,9%) worden hogere aandelen in de hotel- en restaurantsector genoteerd. De andere Zuid-Europese lidstaten doen het trouwens ook doorgaans beter dan hun noordelijke collega's: Griekenland (6,8%) en Spanje (6,2%) noteren hogere dan gemiddelde aandelen in deze subsector. De hotel- en restaurantbusiness in Oostenrijk (5,7%) en Ierland (6,5%) mag evenwel ook niet over het hoofd gezien worden.

Kwart van de jobs in de publieke dienstensectoren

De quartaire sector, ook wel de publieke dienstensector genoemd, is goed voor 28,5% van de totale werkgelegenheid in EU-25. De nieuwe lidstaten tellen allen ongeveer een kwart van de arbeidsplaatsen in de quartaire sector. Malta is koploper met 27,7%. Slovenië sluit de rangen met 22%. In EU-15 liggen de aandelen gemiddeld zo'n 4 procentpunten hoger en schommelt het aandeel jobs in de quartaire sector rond de 28%. Hoogvliegers hier zijn Zweden (38,1%), Denemarken (36,4%) en België (35,3%). Griekenland (21,8%) en Spanje (22,3%) voorzien dan weer in minder quartaire jobs dan gemiddeld.

De grootste quartaire sector in EU-25 is de *gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening* die instaat voor 9,5% van alle jobs. In EU-15 gaat het om een op tien arbeidsplaatsen; in de nieuwe lidstaten wordt er daarentegen slechts 6,3% van de jobs teruggevonden. In Letland (5,8%), Slovenië (5,4%) en Cyprus (4,3%) zakken de aandelen onder het gemiddelde van de nieuwe lidstaten. De Zuid-Europese lidstaten Griekenland (4,3%), Portugal (5,8%), Spanje (5,9%) en Italië (6%) zijn de enige 'oude' lidstaten die ook dergelijk lage aandelen noteren. Hongarije, Litouwen en Slowakije doen het ten aanzien van het gemiddelde in de nieuwe lidstaten beter; hier situeert zich telkens om en bij de 7% van de totale werkgelegenheid in de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening. Hoewel ze hiermee boven het gemiddelde van de nieuwe lidstaten scoren, ligt dit aandeel nog ver beneden het EU-25-gemiddelde.

De sector *openbaar bestuur* voorziet in EU-25 in 7,4% van de totale werkgelegenheid. Dit tegenover 7,6% in EU-15 en 6,5% in de nieuwe lidstaten. In Estland en Slovenië wordt telkens slechts 5,8% van de jobs tot het openbaar bestuur gerekend. In Litouwen zakt dit aandeel nog verder weg naar 5,2%. In Slowakije, Hongarije en Cyprus wordt de kaap van 7% evenwel makkelijk gehaald en hiermee sluiten zij aan bij het EU-15-gemiddelde. In EU-15 staat België tezamen met Luxemburg aan de top wat betreft openbaar bestuur. Beide landen tellen om en bij de 10% van hun werkgelegenheid in deze subsector. Het feit dat zowel ons land als Luxemburg een aantal Europese instellingen huisvesten, zal hier allicht niet vreemd aan zijn.

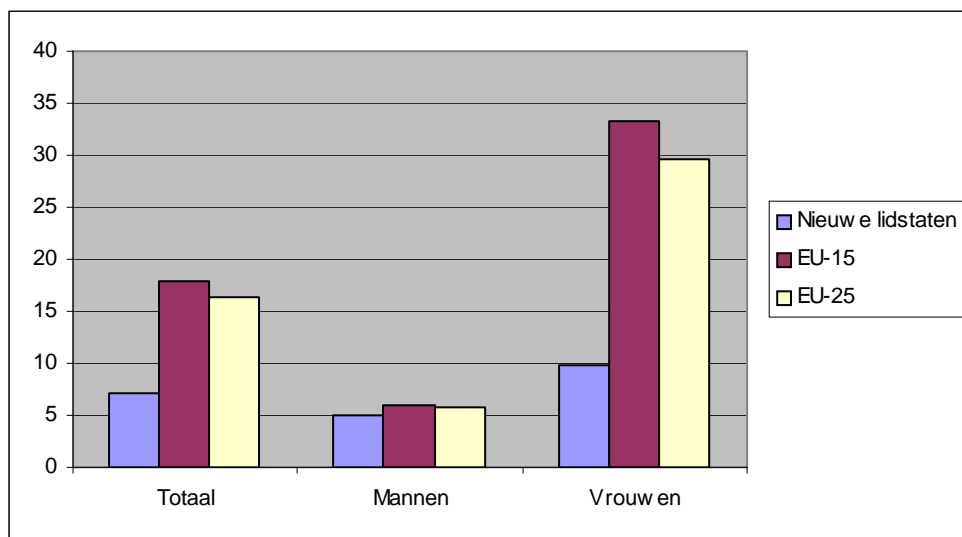
Tot slot bekijken we kort de subsector *onderwijs*. Anno 2003 staat de onderwijssector in het uitgebreide Europa garant voor 7% van de totale werkgelegenheid. In EU-15 bedraagt dit aandeel 6,8% terwijl het in de nieuwe lidstaten de grootste quartaire sector vormt met 7,7% van de arbeidsplaatsen. Toppers hier zijn Estland (9,6%), Litouwen (9,4%), Hongarije (8,3%) en Polen (7,9%). Minder goede scores worden geboekt door Slovenië (6,7%), Cyprus (6,5%) en Tsjechië (6,6%).

4. Arbeidstijden

4.1 Deeltijds werken

Zoals we kunnen aflezen in figuur 4.1 presteren de werknemers in de nieuwe lidstaten merkkelijk minder deeltijdarbeid. Slechts 7,2% van alle werkenden werkt er deeltijds, terwijl dit aandeel stukken hoger ligt in EU-15 (17,9%). Voor de volledige EU-25 komt dit uit op een aandeel deeltijdwerkers van 16,3%. Van de nieuwe lidstaten is er zelfs geen enkel land waar het aandeel deeltijdwerkers de 10% overstijgt. Vooral in Slowakije (2,2%), Slovenië (5,3%) en Hongarije (4,1%) ligt het aandeel werkenden met een deeltijds contract bijzonder laag. In EU-15 kennen enkel de zuiderse landen Griekenland (4%), Spanje (7,9%), Italië (8,4%) en Portugal (8,8%) een aandeel deeltijdwerkers dat onder de 10% blijft. Uitschieter in de Europese ranglijst blijft Nederland, waar maar liefst 42,8% van de werkenden een deeltijdse job uitoefenen. Ook Zweden (22,1%) en het Verenigd Koninkrijk (24,3%) noteren op dit vlak hoge aandelen.

Figuur 4.1 Aandeel deeltijds werkenden naar geslacht (EU-25, EU-15 en Nieuwe lidstaten; 2003)

Berekeningswijze: Zie methodologische nota

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

We zouden kunnen veronderstellen dat het kleinere aandeel deeltijds werkenden in de nieuwe lidstaten het gevolg is van een kleiner aandeel werkende vrouwen in deze landen. Vrouwen werken immers in alle lidstaten veel vaker deeltijds in vergelijking met hun mannelijke collega's. Maar het kleinere aandeel werkende vrouwen kan in dit geval geen verklaring bieden. De opdeling naar geslacht maakt namelijk duidelijk dat het verschil in deeltijdarbeid zich zowel bij vrouwen als bij mannen manifesteert. Meer zelfs, het verschil in deeltijdarbeid tussen de nieuwe lidstaten en EU-15 manifesteert zich veel sterker bij de vrouwen dan bij de mannen. Deeltijdarbeid bij vrouwen komt in EU-15 meer dan drie maal zo veel voor in vergelijking met de nieuwe lidstaten. Bij de mannen ligt dit aandeel slechts 0,15 keer hoger. Daarenboven is het verschil tussen het aantal werkende vrouwen in EU-15 en de nieuwe lidstaten niet dermate hoog dat het een verklaring voor het verschillende aandeel deeltijdarbeid kan bieden.

De sectorale verdeling van de werkgelegenheid zou ook een verklaring kunnen bieden voor het laag aandeel deeltijdwerkers in de nieuwe lidstaten. Zoals hierboven reeds duidelijk werd, liggen de werkgelegenheidsaandelen van de commerciële en publieke dienstverlening lager in de nieuwe

lidstaten. Tezamen met het feit dat het aandeel deeltijders in deze sectoren hoger ligt dan in de andere (vooral industriële) sectoren, zou dit een verklaring kunnen bieden voor het lager aandeel deeltijdwerkers in de nieuwe lidstaten. Dit is evenwel niet het geval.

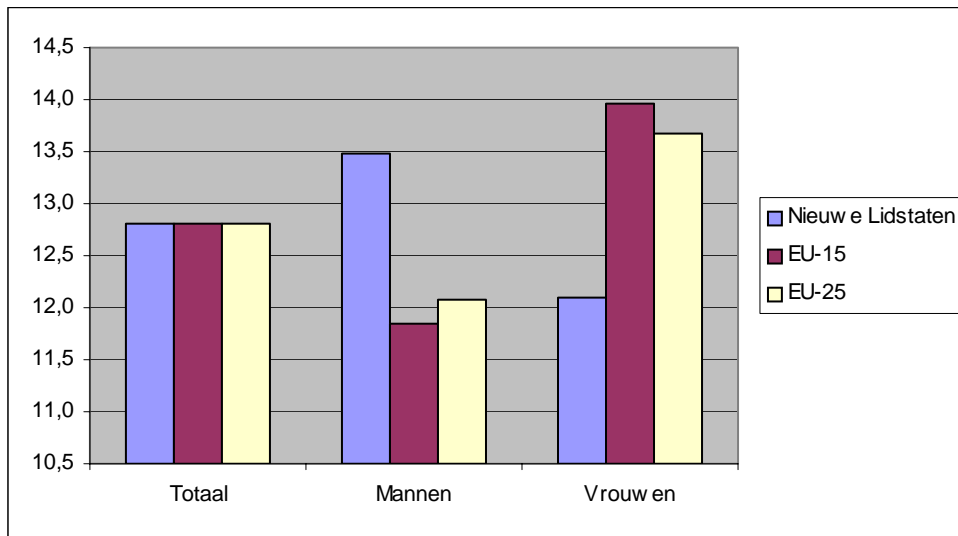
Ten eerste zien we dat het verschil in het aandeel deeltijds werkenden in de nieuwe lidstaten veel minder variatie vertoont over de hoofdsectoren. Het verschil tussen de dienstensectoren (de commerciële en de niet-commerciële) en de industrie is in de nieuwe lidstaten met andere woorden veel minder groot dan in EU-15. Zo ligt het aandeel industriële deeltijdwerkers in de nieuwe lidstaten op 3,3%, terwijl dit aandeel in de tertiaire sector 7,1% en in de quartaire sector 7% bedraagt. In EU-15 werkt 6,8% van de werknemers in de industrie deeltijds, terwijl dit in de tertiaire en de quartaire sector oploopt tot respectievelijk 19,8% en 26,1%. Als rechtstreeks gevolg van het eerste punt merken we ten tweede dat het verschil in deeltijdarbeid tussen de nieuwe lidstaten en het EU-15 gemiddelde in elke afzonderlijke hoofdsector het sterkst naar voren komt in de tertiaire en vooral de quartaire sector.

Daarnaast is het ook opmerkelijk dat het aandeel deeltijds werkenden in de primaire sector met 18,5% hoger ligt in de nieuwe lidstaten dan in EU-15 (13,5%). Doordat de landbouwsector meer mensen tewerkstelt in de nieuwe lidstaten dan in EU-15, zorgt dit voor een positief effect op het totaal aantal deeltijdwerkers, maar omdat het aandeel werknemers dat deeltijds werkt dermate laag ligt in de andere sectoren is dit niet merkbaar in de globale cijfers.

Deeltijdarbeid ligt dus *structureel* lager in de nieuwe lidstaten dan in EU-15. Twee traditionele verklaringsgronden voor het voorkomen van deeltijdarbeid – de vrouwelijke tewerkstelling en tewerkstelling in de dienstensectoren – die vaak sterk met elkaar zijn gecorreleerd, kunnen immers geen verklaring bieden voor de achterstand op dit punt.

4.2 Tijdelijke arbeid

Wat het aandeel tijdelijk werkenden onder de loontrekkenden betreft, is het beeld minder eenduidig. Figuur 4.2 toont dat dit aandeel exact even groot is in de nieuwe lidstaten, in EU-15 en in EU-25. Het gemiddeld aandeel tijdelijk werkende loontrekkenden bedraagt steeds 12,8%. Toch gaan er achter dit globaal percentage grotere verschillen schuil. Het aandeel tijdelijk werkende loontrekkenden in de meeste nieuwe Europese lidstaten ligt immers onder het gemiddelde niveau van 12,8%. Enkel Slowakije en vooral Polen laten met respectievelijk 13,6% en 19,3% een hoger aandeel tijdelijk werkende loontrekkenden optekenen. Voornamelijk Polen, omdat tijdelijk werk hier het meest voorkomt en omdat het een groot aantal inwoners telt, zorgt ervoor dat het gemiddeld aantal tijdelijk werkende loontrekkenden op hetzelfde niveau als EU-15 terechtkomt. In de andere nieuwe lidstaten komt tijdelijke arbeid heel wat minder voor. Dit geldt voornamelijk voor Estland (2,5%), Litouwen (7,2%), Hongarije (7,5%), Malta (3,9%) en Slovenië (4,7%).

Figuur 4.2 Aandeel tijdelijk werkenden naar geslacht (EU-25, EU-15 en Nieuwe lidstaten;2003)

Berekeningswijze: zie methodologische nota

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Globaal ligt het aandeel tijdelijk werkende loontrekkenden op hetzelfde niveau in de nieuwe lidstaten als in EU-15, maar dit geldt niet als we de opdeling naar geslacht maken. Het aandeel tijdelijk werkende mannen ligt namelijk hoger in de nieuwe lidstaten dan in EU-15, terwijl de situatie bij de vrouwelijke loontrekkenden andersom is. Wederom is Polen hiervoor voor een groot deel verantwoordelijk. Het aandeel tijdelijk werkende loontrekkenden ligt er hoger bij mannen dan bij vrouwen. Ook in Letland, Litouwen, Hongarije en Slowakije is het aandeel tijdelijk werkende mannen groter dan hetzelfde aandeel bij de vrouwen, maar wegens de grootte van de Poolse bevolking wegen de cijfers van Polen zeer zwaar door. In alle lidstaten die tot EU-15 behoren is de situatie andersom, het aandeel tijdelijk werkende vrouwen ligt er steeds hoger dan hetzelfde aandeel bij de mannen.

Hetzelfde geldt voor de opdeling naar sector, de cijfers wijzen niet in dezelfde richting. Het aandeel tijdelijk werkende loontrekkenden in de secundaire (13,7%) en de tertiaire sector (13,4%) ligt namelijk hoger in de nieuwe lidstaten dan in het EU-15 gemiddelde, waar deze aandelen respectievelijk 11,7% en 11,5% bedragen. Het aandeel tijdelijk werkende loontrekkenden in de quartaire sector ligt daarentegen hoger in EU-15 (14,1%) dan in het gemiddelde van de nieuwe lidstaten (10,4%). Zoals al meer het geval is geweest, zijn deze verschillen voor een groot deel het gevolg van de arbeidsmarkt in het omvangrijke Polen. Het aandeel tijdelijk werkende loontrekkenden ligt er met 22% immers vrij hoog, terwijl dit aandeel in de quartaire sector heel wat lager ligt (12,8%).

4.3 Gewerkte uren

Tabel 4.1 toont ons het gemiddeld aantal uren dat wekelijks wordt gepresteerd door de werkenden in EU-25, EU-15 en de nieuwe lidstaten.⁷ In EU-15 bedraagt een gemiddelde werkweek 37,4 uur. We zien dat dit gemiddeld aantal uren in alle nieuwe lidstaten een stuk hoger ligt dan in EU-15. Enkel de werkende Litouwers komen met een gemiddelde werkweek van 37,9 uur per week in de buurt van het EU-15 gemiddelde. In Letland (42 uur), Polen (41,3 uur), Slovenië (41,1 uur) en Tsjechië (42,1 uur) ligt dit aantal uren het hoogst. Bij de lidstaten die behoren tot EU-15 zijn het enkel de zuiderse landen Griekenland, Italië, Spanje en Portugal die in de buurt komen van het

⁷ Uitleggen dat we niet over basiscijfers beschikken en daarom geen gemiddelde voor de nieuwe lidstaten kunnen berekenen.

gemiddeld aantal gewerkte uren in de nieuwe lidstaten. In België, Nederland, Duitsland en Denemarken presteren de werkenden daarentegen heel wat minder uren per week.

Het verschil tussen EU-15 en de nieuwe lidstaten vinden we zowel terug bij mannen als bij vrouwen, al is het onderscheid veel sterker aanwezig bij de vrouwen. Een gemiddelde werkweek van mannen uit EU-15 bedraagt immers 40,9 uur, terwijl dit in de nieuwe lidstaten schommelt tussen 39,1 uur in Litouwen en 44 uur in Tsjechië. Bij de vrouwen uit EU-15 bestaat een gemiddelde werkweek uit 32,9 uur. In de nieuwe lidstaten ligt dit aantal uren heel wat hoger, gaande van 35,4 uur in Malta tot 39,8 uur in Slovenië.

Tabel 4.1 Gemiddeld aantal werkelijk gewerkte uren per week (EU-15, EU-25 en nieuwe lidstaten; 2003)

(%)	Totaal	Mannen	Vrouwen
EU-25	38,0	41,2	33,8
EU-15	37,4	40,9	32,9
Cyprus	40,1	42,0	37,6
Estland	39,9	41,1	38,7
Hongarije	40,6	41,8	39,4
Letland	42,0	43,9	39,9
Litouwen	37,9	39,1	36,7
Malta	39,9	41,9	35,4
Polen	41,3	43,7	38,4
Slovenië	41,1	42,1	39,8
Slowakije	40,5	41,3	39,5
Tsjechië	42,1	44,0	39,7

Bron: Eurostat LFS

Eerder in deze nota zagen we reeds dat er in de nieuwe lidstaten minder deeltijds wordt gewerkt dan in EU-15. Samen met de vaststellingen dat deeltijdarbeid meer voorkomt bij vrouwen dan bij mannen en dat het verschil tussen EU-15 en de nieuwe lidstaten wat betreft het aantal gewerkte uren het grootst is bij vrouwen, zou dit kunnen betekenen dat het laag aandeel deeltijds werkenden in de nieuwe lidstaten verantwoordelijk is voor het verschil in het gemiddeld aantal uren dat wekelijks wordt gewerkt. Dit klopt echter maar voor een deel. Het verschil in gewerkte uren is immers zowel aanwezig bij de voltijds als de deeltijds werkenden (cijfers in bijlage).

De vaststelling dat er minder deeltijds wordt gewerkt en dat zowel de voltijds- als de deeltijds werkenden gemiddeld meer uren presteren in de nieuwe lidstaten wil zeggen dat de beschikbare hoeveelheid arbeid in deze nieuw toetredende lidstaten over minder mensen wordt verdeeld dan in EU-15. Een beleid gericht op arbeidsherverdeling zou met ander woorden de werkzaamheidsgraad omhoog kunnen krikken en een onderdeel kunnen vormen van de weg naar Lissabon via Warschau.

5. Besluit: waarom Europa via Warschau naar Lissabon moet...

Waarom moet het nieuwe, uitgebreide Europa een omweg maken via Warschau om tot in Lissabon te geraken? Het antwoord ligt in de grote invloed die Polen als grootste nieuwe lidstaat qua inwoners uitoefent op de gemiddelde score van EU-25 op allerhande arbeidsmarktindicatoren: een lage werkzaamheidsgraad, een hoge werkloosheidsgraad, lage deelname aan levenslang leren, weinig deeltijdarbeid, veel tijdelijke arbeid en een lange gemiddelde werkweek. In wat hierna volgt worden

de gelijkenissen en verschillen tussen de nieuwe lidstaten en EU-15 overlopen en wordt de Poolse invloed verder uitgediept.

Bevolking

Vanaf 1 mei 2004 telt Europa tien lidstaten meer. In alfabetische volgorde gaat het om Cyprus, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Slowakije, Slovenië en Tsjechië. Polen is veruit de grootste: meer dan de helft van de nieuwe Europese inwoners is woonachtig in Polen en hierdoor heeft het een groot gewicht in de Europese balans.

De nieuwe lidstaten tellen globaal genomen meer middengeschoolde inwoners en minder laag- en hooggeschoolden dan gemiddeld in EU-15. Desondanks tekenen dezelfde contouren zich af in de nieuwe lidstaten en in EU-15: meer vrouwen dan mannen en meer ouderen dan jongeren zijn laaggeschoold. Bovendien stellen we zowel in EU-15 als in de nieuwe lidstaten vast dat de vrouwen van de jongere generatie de mannen bijbenen en dat de kloof tussen mannen en vrouwen op dit vlak stilaan gedicht wordt.

Werkzaamheid

De werkzaamheid in de nieuwe lidstaten ligt globaal lager dan gemiddeld in EU-15 en hier is Polen verantwoordelijk voor. Immers, in de meerderheid van de nieuwe lidstaten ligt het aandeel werkenden in de beroepsbevolking bijna even hoog of hoger dan in EU-15. Niettegenstaande de lagere werkzaamheidsgraad in de nieuwe lidstaten keren dezelfde patronen er terug. Op de eerste plaats zijn mannen vaker werkzaam dan vrouwen. Het onderwijsniveau heeft hier een versterkend effect in die zin dat hoe lager het onderwijsniveau, hoe groter het verschil tussen mannen en vrouwen. Op de tweede plaats zijn vijftigplussers minder werkzaam als de jongere generaties. Het verschil tussen beide leeftijdsgroepen neemt ook hier toe naarmate het onderwijsniveau afneemt.

Werkloosheid

Het gemiddeld aandeel werkzoekenden in de beroepsbevolking ligt hoger in de nieuwe lidstaten dan in EU-15. De Polen dragen op dit vlak eveneens de rode lantaarn en oefenen zo een negatieve invloed uit op het gemiddelde in de nieuwe lidstaten.

Globaal zijn vrouwen vaker werkloos dan mannen. Toch zijn er twee uitzonderingen wanneer wordt opgesplitst naar onderwijsniveau: zowel de laaggeschoolde als de hooggeschoolde vrouwen in de nieuwe lidstaten worden iets minder vaak geconfronteerd met werkloosheid dan hun mannelijke diplomagenoten. Verder wordt vastgesteld dat zowel in de nieuwe lidstaten als in EU-15 de 15-24-jarigen de hoogste werkloosheidsgraad noteren. Toch is er een niet te onderkennen niveauverschil: de jongerenwerkloosheid is tweemaal zo groot in de nieuwe lidstaten en alweer komt vooral Polen hier negatief naar voor.

Arbeidstijden

Op het gebied van arbeidstijden vertonen de nieuwe lidstaten en EU-15 een aantal belangrijker verschillen, die grotendeels op conto te schrijven zijn van Polen. Op de eerste plaats ligt het aandeel deeltijdarbeid structureel lager in de nieuwe lidstaten dan in EU-15. Op de tweede plaats wordt vastgesteld dat er ondanks het globaal gelijke aandeel tijdelijke arbeid er toch verschillen zijn tussen de nieuwe lidstaten en de EU-15 en dat deze voornamelijk door Polen verklaard kunnen worden wegens haar hoge aandeel tijdelijke werknemers. Op de derde plaats ligt het gemiddeld

aantal gewerkte uren in alle nieuwe lidstaten een stuk hoger ligt dan in EU-15 en dit zowel bij mannen als bij vrouwen.

Slotsom: dat er minder deeltijdarbeid voorkomt en dat zowel de voltijds- als de deeltijds werkenden gemiddeld meer uren presteren in de nieuwe lidstaten wil zeggen dat de beschikbare hoeveelheid arbeid er over minder mensen wordt verdeeld dan in EU-15. Een beleid gericht op arbeidsherverdeling zou met ander woorden de werkzaamheidsgraad omhoog kunnen krikken.